

УДК 631.115.8

Г. С. Галабір,

магістрантка, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

К. С. Лядова,

магістрантка, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

КООПЕРАЦІЯ НА СЕЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ

У статті розглянуто перспективи розвитку сільських територій Миколаївської області, враховуючи переваги процесів у сільському господарстві та використовуючи європейський досвід популяризації екологічного туризму.

The article considers the prospects for rural development Mykolayiv region, taking into account the benefits of agriculture and using European experience promoting eco-tourism.

Ключові слова: сільські території, екологічний туризм, кооперативні процеси.

Key words: rural areas, eco-tourism, cooperative processes.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний соціально-економічний стан сільських територій зазнав і зазнає значних змін. Економічна криза в аграрному секторі економіки зумовила необхідність радикальних економічних змін на селі, створення повноцінного ринкового середовища як у виробничій, так і в соціальній сферах.

Важливим фактором розвитку сільських територій Миколаївської області є розвиток сільськогосподарських кооперативів. У зв'язку із значною кількістю особистих селянських господарств та фізичних осіб, які займаються аграрним виробництвом, доцільно сприяти формуванню кооперативного сегмента відповідних ринків за їх безпосередньою участю. Тому доцільним є вивчення зарубіжного досвіду розвитку кооперативних процесів в аграрному секторі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики кооперації зробили відомі дослідники В.В. Зіновчук, П.К. Канінський, В.Г. Андрійчук, О. Бородіна, Ф.А. Важинський, В.Ю. Кузнецов.

Питання адаптації кооперативного сектора української економіки до ринкових умов вивчають В. Андрійчук, В. Апопій, С. Бабенко, В. Геєць, Я. Гончарук, А. Мокій, С. Семів, І. Юрко. Вони зазначають також, що кооперативна співпраця — потужний напрям міжнародної соціально-економічної інтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кооперація відіграє досить вагомий роль у підвищенні економічної стійкості сільськогосподарського виробництва, а також забезпечує соціальну підтримку та соціальний захист населення.

На думку М. Туган-Барановського кооперативні підприємства — це, по суті, єдина форма господарської організації, що виникла в результаті свідомих зусиль селян, і як виробнича структура здатна не лише захистити їх економічні інтереси, а й досягнути поставленої мети. На думку цього вченого, привабливістю кооперативної ідеї є те, що її реалізація не пов'язана з насильством, вона базується на високих етичних нормах людей, взаємодопомоги та солідарності. Кооперативне підприємство створене в результаті свідомих зусиль його членів і через це "в кооперативі немає ніякої примусової влади і якого б то не було насильства" [4].

В економічній енциклопедії поняття "кооперація" ідентифікується як добровільне колективне об'єднання власності (різних об'єктів і форм) та/або праці для досягнення спільних цілей у різних сферах господарської діяльності [7]. У даному контексті кооперація розглядається переважно як організаційна структура.

Кооперативний рух позитивно впливає, по-перше, на гармонізацію ринкового середовища та формування ефективного виробництва на селі; по-друге, посилює зацікавленість селян у розширенні своєї діяльності через залучення його до участі в розподілі одержаних прибутків у виробництві продукції або наданні послуг; по-третє, надає можливість створення кооперативної торговельної мережі та нормалізує відносин між товаровиробниками, споживачами, державою, що в свою чергу, веде до розвитку інших видів кооперації.

Згідно з Законом України "Про сільськогосподарську кооперацію" № 469/97 від 17.07.1997 р., кооперативи поділяють на два основні види: виробничі — це юридичні особи, утворені шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного вироб-

ництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва, та обслуговуючі — це кооперативи, створені для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності [4].

Залежно від виду діяльності обслуговуючі кооперативи поділяються на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні, також можливе існування й інших видів таких кооперативів.

До переробних належать кооперативи, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини (виробництво хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів, виробів і напівфабрикатів із льону, коноплі, лісо- й пиломатеріалів та ін.) [4].

Заготівельно-збутові кооперативи здійснюють заготівлю, зберігання, передпродажну обробку, продаж продукції, надають маркетингові послуги тощо [4].

Постачальницькі кооперативи створюються з метою закупівлі та постачання засобів виробництва, матеріально-технічних ресурсів, потрібних для виготовлення сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, підготовки сировини і матеріалів та постачання їх сільськогосподарським товаровиробникам [4].

Сервісні кооперативи здійснюють технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні, еколого-відновні роботи, ветеринарне обслуговування тварин і племінну роботу; займаються телефонізацією, газифікацією, електрифікацією в сільській місцевості; надають медичні, побутові, санаторно-курортні, науково-консультаційні послуги, послуги з ведення бухгалтерського обліку, аудиту [4].

Ефективність коопераційних процесів доведена зарубіжним досвідом. Так, наприклад, нині в країнах Заходу, у США, Канаді та інших розвинутих державах сільськогосподарською кооперацією охоплені майже всі основні сфери діяльності фермерських господарств. Зокрема, успішно функціонують такі види кооперативів: обслуговуючі, збутові, кооперативи з фінансово-кредитного та страхового забезпечення, кооперативи з соціального обслуговування, з менеджменту. За даними Міністерства аграрної політики України, сільськогосподарські кооперативи домінують у структурі переробленої продукції: у Скандинавії домінують молочні кооперативи і становлять до 90—100%; зернові кооперативи поширені у Швеції, Нідерландах, Франції (60%); 53% у структурі переробної продукції становлять кооперативи по вирощуванню овочів і фруктів у Данії, Бельгії, Нідерландах, Франції, Німеччині; поширені кооперативи з виробництва цукру — у Нідерландах, з виробництва спирту — у Франції та Швеції. У Франції широко розповсюджені також кооперативи штучного запліднення, за статистикою, членами кооперативів є 9 з 10 фермерів, а самі кооперативи звільнені від податків з прибутку [6].

У країнах Західної Європи спостерігається процес диверсифікації діяльності кооперативів. Багато збутових кооперативів взяли на себе функцію забезпечення фермерських господарств матеріально-технічними ресурсами.

Новим напрямком у розвитку сільськогосподарських кооперативів у зарубіжних країнах є створення асоціацій кооперативів, завдяки чому досягається вищий рівень їх конкурентоспроможності на продовольчому ринку, більш надійний захист від впливу монополізованих структур в агробізнесі [1].

У Російській Федерації діє Міжнародний учбовий центр кооперації, де проводять навчання сільських підприємців, членів кооперативів, які надають послуги у сфері туризму на селі. Таким чином, сільська кооперація функціонує і на сьогоднішній день є найзручнішою формою розвитку підприємництва в сфері сільського туризму [5].

Одним із нових та специфічних видів кооперативного руху на селі є сільськотериторіальна кооперація. Під сільськотериторіальним кооперативом слід розуміти об'єднання сільських територій (сіл, сільських рад, районів) на засадах партнерства з метою кращої ідентифікації, підвищення конкурентоспроможності в наданні послуг, покращення їх якості [5].

Метою кооперації розвитку сільських територій є забезпечення організації їх системного розвитку. Зазначена мета реалізується через наступні завдання:

- розробка програм соціально-економічного розвитку сільськотериторіальних кооперативів із формуванням чітких цілей, засобів їх досягнення, а також міри та форми участі в них окремих сільських поселень;

- ширші можливості для залучення інвестицій (у тому числі іноземних), кредитів банків, коштів районного (міського), обласного та державного бюджетів;

- більш продуктивне використання наявного природно-ресурсного потенціалу;

- створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства та несільськогосподарських видів діяльності;

- підвищення якості управління сільськими територіями, зокрема на адміністративному рівні (сільської, селищної ради);

- створення нових робочих місць та зростання доходів селян;

- покращення якості та розширення асортименту соціальних послуг (освіта, медицина, культура, побутове обслуговування тощо).

Виділяють наступні напрями кооперації сільських територій:

- 1) за територіальним принципом:

- супутникові та приміські сільськотериторіальні кооперативи, орієнтовані на зближення з міськими поселеннями;

- провінційні та віддалені сільськотериторіальні кооперативи — з орієнтацією на об'єднання

своїх потужностей для спільного розвитку своїх територій;

2) за природно-ресурсними характеристиками:

— сільськотериторіальні кооперативи з орієнтацією на сільське господарство (рослинництво, тваринництво);

— з орієнтацією на лісове господарство;

— з орієнтацією на туризм (зокрема сільський зелений);

— з орієнтацією на розвиток інших несільськогосподарських видів діяльності;

3) за рівнем економічного розвитку:

— сільськотериторіальні кооперативи з високим рівнем економічного розвитку;

— спільного економічного розвитку;

4) за наявністю підприємств, установ, організацій соціальної сфери:

— сільськотериторіальні кооперативи оптимального використання об'єктів соціальної сфери;

— спільного розвитку підприємств, установ, організацій соціальної сфери;

5) за інфраструктурним забезпеченням:

— сільськотериторіальні кооперативи з розвинутою соціальною інфраструктурою — для використання наявної інфраструктури;

— з низьким рівнем розвитку соціальної інфраструктури — для спільного розвитку соціальної інфраструктури [3].

У країнах, що мають промислову модель розвитку сільського господарства, обмежена його концентрація сприяє поверненню міських жителів на сільські території і одночасно стимулює потреби розбудови соціальної інфраструктури та послуг. Для менш розвинутих країн розвиток сільських територій на кооперативних засадах дає можливість створення для селян додаткових заробітків і стримує інтенсивне зменшення населення на сільськогосподарських територіях.

Оскільки сільські населені пункти Миколаївської області стають малозаселеними і припиняють своє функціонування, кооперація може стати одним із важливих чинників їх розвитку, адже вона сприяє ефективному залученню та використанню ресурсів. Окрім цього, слід залучати потоки іноземних інвестицій та використовувати закордонний досвід.

ВИСНОВКИ

Як свідчить зарубіжний досвід, кооперативний сектор здатен позитивно впливати на розвиток національної економіки. Об'єднання в кооперативи потрібно у тих місцевостях, де люди нині живуть бідно, оскільки гуртом і виживати легше, і відстоювати свої права простіше.

Кооперація сільськогосподарських товаровиробників набуває особливого значення в умовах функціонування ринкової економіки, оскільки ця форма співробітництва захищає соціальні й економічні права та інтереси сільського населення, сприяє адаптації господарств до умов ринку, створює умови для максимальної реалізації можливо-

стей індивідуального виробника-власника, особливо дрібного та середнього, одержання додаткового прибутку від колективно прийнятих заходів.

Таким чином, у зв'язку із значною кількістю особистих селянських господарств та фізичних осіб, які займаються аграрним виробництвом на території Миколаївської області, доцільно сприяти формуванню кооперативного сегмента відповідних ринків. Використання підсобної господарської діяльності сільських мешканців у межах кооперативу та використання будівель, виробничих, природних та інших ресурсів їх маєтків, а також навколишніх територій надасть можливість вирішити проблему побутового облаштування сільського житлового фонду в області. Так, ефективне функціонування сільськогосподарських кооперативів допоможе вирішити ряд проблем на сільських територіях, наприклад, наявність централізованого опалення, водопостачання, природного газу, покращить стан сільської соціальної інфраструктури, об'єктів освітянського, лікувально-оздоровчого та спортивного призначення.

Кооперація розвитку сільських територій регіону сприяє забезпеченню їх ідентифікації та підвищенню конкурентоспроможності в наданні спільних для учасників сільськотериторіального кооперативу послуг, підвищення якості таких послуг.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
 2. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І.Прокопа // Економіка України — 2009. — №5 (570) — С. 59—67.
 3. Важинський Ф.А. Диверсифікація та кооперація розвитку сільських територій регіону [Електронний ресурс] / Ф.А.Важинський, А.В.Колодійчук, О.С.Молнар // Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 3. — С. 125—128. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_33_sv3/SOURCE/21.pdf
 4. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" № 469/97-ВР від 17 липня 1997 року. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
 5. Кузнєцов В.Ю. Кооперація в сільському туризмі [Електронний ресурс] // Ваш сільський консультант. № 3 (октябрь) 2010 — Режим доступу: <http://www.yariks.info/index.php?s=13&ps=-89&psp=190>
 6. Міністерство аграрної політики України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>
 7. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т. / відп. ред. С. В. Мочерний та ін. — К.: Академія, 2001. — Т. 2. — С. 848.
- Стаття надійшла до редакції 22.11.2012 р.